

РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА БІЗНЕС-АКСЕЛЕРАЦІЯ

УДК 330.341

Крістіна Деревенчук

викладач кафедри управління підприємницькою

та туристичною діяльністю,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

kristinatkach689@gmail.com

ОСНОВНІ АСПЕКТИ АКАДЕМІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

MAIN ASPECTS OF ACADEMIC ENTERPRISE IN UKRAINE

Анотація. Досліджено теоретичні аспекти академічного підприємництва, зокрема, уточнено поняття академічного підприємництва, розглянуто сучасний стан та основні проблеми, запропоновано шляхи покращення та перспективні напрями розвитку академічного підприємництва.

Abstract. Theoretical aspects of academic entrepreneurship are studied, in particular, the concept of academic entrepreneurship is clarified, the current state and main problems are considered, ways to improve and promising areas of academic entrepreneurship are proposed.

Домінування підприємництва як соціально-економічного явища в сучасному суспільстві обумовило трансформацію ролі і місця закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Еволюція форм і методів вироблення і передачі знань призвела до еволюції ЗВО від осередків освіти і свободи через дослідницькі університети до підприємницьких університетів. Поява новітніх економік, цифрової освіти і науки, викликала потребу, з одного боку, у необхідності запровадження підприємництва як базової компетентності в університетській освіті, а з іншого боку, в академічному підприємстві як засобу реалізації університетського потенціалу у регіональному та глобальному вимірах.

Економіка знань сприяла перетворенню знання на товар, підвищила цінність інтелектуального капіталу і викликала необхідність валоризації наукових знань, зокрема, через комерціалізацію наукових досліджень у формі академічного підприємства. Поглиблення розуміння сутності академічного підприємства, з'ясування стану правового забезпечення комерціалізації наукових досліджень, дозволить виробити практичні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності правового регулювання академічного підприємства в Україні.

В сучасній літературі термін «академічне підприємництво» визначається як зусилля і заходи, процес, інструмент передачі технологій, фактор інституційних змін. Українські вчені акцентують увагу на необхідності пошуку нової форми існування українських університетів і відзначають вагому роль об'єктів інфраструктури підтримки розвитку академічного підприємництва у контексті розвитку академічного підприємництва в цілому [2, с. 153].

Так, О.О. Романовський вказує, що сьогодні завданням ЗВО є пошук нової форми існування, яка б, з одного боку, зберігала основні функції і традиції університетів, а з другого – дозволяла б інтегрувати в себе нові підприємницькі підходи у діяльності ЗВО із забезпеченням ринкового виміру свободи всіх сфер життя університету і його діяльності [4, с. 15]. Н.І. Чухрай зауважує, що головну роль у розвитку академічного підприємництва відіграють установи, що підтримують контакти сфер науки і бізнесу, зокрема центри трансферу технологій інкубатори академічного підприємництва, науково-технологічні парки, які виконують роль посередника між науково-дослідним сектором і економікою [5, с. 450]. Таким чином, у науковій фаховій літературі відсутні єдині підходи до визначення поняття академічного підприємництва. Крім того, поняття «академічне підприємництво» не закріплене на законодавчому рівні [2, с. 154].

На сучасному етапі розвитку економіки та суспільства жодні ресурси, в тому числі знання, інформація, не здатні на тривалий час забезпечити конкурентні переваги. Сьогодні успішність у глобальному конкурентоздатному змаганні між окремими компаніями, регіонами чи навіть країнами залежить від якості здатності створювати нові знання і на їх основі займатись розробками нових технологій і нових продуктів. Ключову роль у створенні трикутника знань (освіта – наукові дослідження – інновації) належатиме університетам і науково-дослідним інститутам, які мають бути каталізаторами більшості інноваційних процесів і в кінцевому результаті – генераторами благ і добробуту.

Академічне підприємництво при цьому відіграє провідну роль, що створює певні передумови та можливості розвитку інновацій у науковій та освітній сферах. Вищі навчальні заклади починають функціонувати як механізм накопичення нових знань і передових технологічних розробок як результату взаємодії ключових складових: наукові дослідження, освіта та інновації [1, с. 107].

Суб'єктами академічного підприємництва є юридичні і фізичні особи із спеціальним статусом – вищі навчальні заклади і вчені. Крім того, у контексті здійснення академічного підприємництва привертає увагу право закладів вищої освіти бути засновником (співзасновником) інших юридичних осіб. Так, відповідно до ст. 27 Закону України «Про вищу освіту» заклад вищої освіти може бути засновником (співзасновником) інших юридичних осіб, які провадять свою діяльність відповідно до напрямів навчально-науково-виробничої, інноваційної діяльності закладу вищої освіти та/або забезпечують виконання його статутних завдань. Водночас, відповідно до ст. 29 Закону України «Про вищу освіту» національний заклад вищої освіти має право формувати на своїй базі інноваційні структури різних типів (наукові та технологічні парки, бізнес-інкубатори, малі підприємства тощо) на засадах поєднання інтересів високотехнологічних компаній, науки, освіти, бізнесу та держави з метою виконання і впровадження інноваційних проектів.

Інноваційні проекти університетів та їх реалізація за умови постійної співпраці з бізнес-структурами та державними інститутами стає основним джерелом забезпечення вагомих конкурентних переваг у підприємстві. Водночас, на сьогоднішній день в Україні існує чимало перешкод для розвитку академічного підприємництва, лише окремі ЗВО почали ефективно працювати у цьому напрямку [1, с. 108].

Таким чином, відповідно до положень наведених нормативних актів заклад вищої освіти може бути засновником (співзасновником) інших юридичних осіб і має право формувати на своїй базі інноваційні структури різних типів, як от: наукові та технологічні парки, бізнес-інкубатори, малі підприємства тощо.

Заклад вищої освіти може діяти у статусі прибуткового закладу вищої освіти як юридична особа і суб'єкт господарювання, що зареєстрований в установленому законом порядку. В контексті академічного підприємництва, видається можливим визнати здійснення навчальним закладом господарської діяльності з метою отримання прибутку підприємництвом, а сам заклад вищої освіти підприємницьким закладом вищої освіти.

У контексті здійснення академічного підприємництва українськими університетами, вагомим значення набуває запровадження курсів і програм з підприємництва, в тому числі з правового забезпечення підприємницької діяльності (business law), що дозволить залучити студентів і викладачів до передачі знань і технологій через венчурні стартапи малим і середнім підприємствам з використанням досвіду інших країн.

Питання академічного підприємництва є важливими для сучасної української освіти. Саме академічне підприємництво є способом передачі знань і технологій від наукової та освітньої сфер до приватного бізнесу, що, у свою чергу, сприяє підвищенню інноваційності та конкурентоспроможності економіки. Однією із основних проблем соціально-економічного розвитку України є те, що технологічні стандарти приватного сектору економіки, у середньому, значно відстають від світового рівня. Це особливо характерно для сектору малих і середніх підприємств. Проаналізувавши ряд наукових досліджень, можна зробити висновок, що існує ряд зовнішніх перешкод і проблем для розвитку академічного підприємництва в Україні, які мало залежать від окремого вищого навчального закладу.

Розвиток університетської науки є базовою умовою досягнення стратегічних цілей інноваційних перетворень національної економіки. Основу інновацій на новому етапі становлять наукові розробки, процес комерціалізації яких у науці прийнято називати академічним підприємництвом.

В Україні вже є паростки академічного підприємництва та стартапи, які нещодавно виникли. Ці стартапи можуть стати основою для розвитку родючої екосистеми, яка є підґрунтям для появи кластерів академічного підприємництва. На сьогоднішній день, Україна має достатній рівень розвитку людського та соціального капіталів, відповідний рівень знань, ресурси, які необхідні для суттєвого прориву в напрямку розвитку академічного підприємництва [1, с. 110-111].

Для ефективної професійної взаємодії та адаптації до соціально-економічних змін вирішальними стануть м'які навички такі як: командна робота, комунікативні навички та

вирішення проблем. Новою задачею для ЗВО є побудова моделі надання знань та перекваліфікації особам старшого віку, а не тільки класичних студентів, через короткострокові програми з надання системних знань з підприємництва, технологій та інновацій. Для регіонального розвитку та задоволення потреб ринку праці гостро постає питання зв'язку бізнесу та освіти у процесі формуванні навчального контенту. Теоретичне навчання повинно супроводжуватися його практичним застосуванням, через дуальне навчання, стажування на підприємствах, вирішенням реальних кейсів. Академічне підприємництво є важливим інструментом для подолання академічного розриву між ЗВО та практикою впровадження інновацій [3, с. 81].

Розвиток академічного підприємництва потребує багато зусиль і ресурсів, але в сукупності з тим потенціалом, який мають українські молоді науковці та університети в цілому, це може стає реальністю вже у найближчому майбутньому. Насамперед це потребує об'єднання зусиль багатьох учасників, установ та організацій в єдину потужну та дієву мережу.

Становлення академічного підприємництва буде позитивно впливати на розвиток конкретного вищого навчального закладу завдяки покращенню наукового іміджу університету, підвищенню якості освітньої пропозиції, постійної активізації взаємовідносин з бізнес-середовищем, збільшення доходів від співпраці та трансферу технологій до фірм випускників. Загалом, академічне підприємництво сприятиме конкурентоспроможності підприємств не лише в межах національної економіки, підвищенню інноваційного розвитку країни та її конкурентних переваг на міжнародних ринках. Перспективними напрямками подальших досліджень у напрямку академічного підприємництва може бути: академічне підприємництво окремих установ чи організацій, дослідження їх досвіду; нові форми академічного підприємства; залучення інвестицій для розвитку стартапів і багато інших.

Література

1. Кирилюк В.В. Академічне підприємництво в Україні: сучасний стан та проблематика. КНЕУ, 2020. С. 105-116. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/35463/vz_21_10.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Мачуський В.В. Академічне підприємництво в Україні: поняття та суб'єкти. Міжнародний науковий журнал «Верховенство права». № 3. Republica Moldova, mun. Chişină: Editura “Lira”, Tipografi a “ADRILANG” SRL, 2018. С. 153-157.
3. Рекун Г.П., Заславська М.С. Сучасні виклики вищої освіти: гнучкість, інноваційність, безперервність. ХНУ ім. В.Н. Каразіна. С. 75-83. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2019/29.11.19/29_11_2019_11.pdf
4. Романовський О. О. Феномен підприємництва в університетах світу: монографія. Вінниця: Нова Книга, 2012. 504 с.
5. Чухрай Н.І. Академічне підприємництво за кордоном та в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: збірник наукових праць. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. № 714. 564 с.